

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

НАУКОВІ ПРАЦІ

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Том 35

**ДО 60-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ПРОФЕСОРА ОЛЕКСАНДРА ФЕДЬКОВА**

Кам'янець-Подільський
2022

Н16

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ № 24667–14607 ПР від 16.10.2020 р.

Рекомендовано до друку вченою радою Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка (протокол № 4 від 31 березня 2022 р.)

Видання індексується наукометричними базами: **Index Copernicus, OUCI, Google Scholar**

Рецензенти:

І. Романюк – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;
А. Чуткий – доктор історичних наук, доцент, професор кафедри давньої та нової іс-
торії Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Редакційна колегія тому:

В. Магась, доктор історичних наук, доцент (*головний редактор*); **В. Смолій**, академік
НАН України, доктор історичних наук, професор; **Л. Баженов**, доктор історичних наук,
професор; **І. Боровець**, кандидат історичних наук, доцент; **Д. Ващук**, кандидат історич-
них наук, старший науковий співробітник; **А. Глушковецький**, кандидат історичних
наук, доцент; **О. Головка**, доктор історичних наук, професор; **М. Гутька**, доктор філо-
софії (м. Ружомберок, Словаччина); **В. Дубінський**, кандидат історичних наук, доцент
(*заступник відповідального редактора*); **О. Дяченко**, кандидат історичних наук, старший
науковий співробітник; **О. Завальнюк**, доктор історичних наук, професор; **М. Кметь**,
доктор філософії, доцент (м. Банська Бистриця, Словаччина); **І. Коляда**, доктор історич-
них наук, професор; **О. Комарницький**, доктор історичних наук, професор (*відповідаль-
ний секретар*); **С. Копилов**, доктор історичних наук, професор (*заступник відпові-
дального редактора*); **М. Кругляк**, кандидат історичних наук, доцент; **Д. Кудінов**, доктор іс-
торичних наук, професор; **В. Лозовий**, доктор історичних наук, професор; **О. Мельничук**,
доктор історичних наук, професор; **В. Михайловський**, доктор історичних наук, профе-
сор; **П. Олексак**, доктор філософії, доцент (м. Ружомберок, Словаччина); **Р. Петраускас**,
доктор історичних наук, професор (м. Вільнюс, Литовська Республіка); **О. Рябченко**,
доктор історичних наук, професор; **І. Собков'як-Таб ака**, доктор габілітований, профе-
сор (м. Познань, Республіка Польща); **В. Степанков**, доктор історичних наук, профе-
сор (*відповідальний редактор*); **О. Федьков**, доктор історичних наук, доцент; **А. Філіпюк**,
доктор історичних наук, професор.

Н16 Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. Т. 35: До 60-річчя від дня народження професора Олександра Федькова. 284 с.

Адреса редакційної колегії: *історичний факультет, Кам'янець-Подільський національ-
ний університет імені Івана Огієнка, вул. Татарська, 14, м. Кам'янець-Подільський, 32300*

Наказом Міністерства освіти і науки України збірник включено до КАТЕГОРІЇ «Б»
переліку наукових фахових видань України у галузі «ІСТОРИЧНІ НАУКИ»
(Наказ МОН України № 409 від 17.03.2020 р.).

Усі електронні версії статей збірника оприлюднюються на офіційній сторінці
видання: <http://sp-history.kpnu.edu.ua/uk/>

© Кам'янець-Подільський національний університет імені

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University

SCIENTIFIC PAPERS

**OF THE KAMIANETS-PODILSKYI
NATIONAL IVAN OHIIENKO UNIVERSITY**

HISTORY

Volume 35

**TO THE 60TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH
OF PROFESSOR OLEKSANDR FEDKOV**

Kamianets-Podilskyi
2022

The publication is indexed by scientometric databases: **Index Copernicus**,
OUCI, **Google Scholar**

Reviewers:

I. Romanyuk – Doctor of Historical Sciences, Professor, Head
of the Department of History of Ukraine, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University;

A. Chutkyi – Doctor of Historical Sciences, Associate Professor, Professor
of the Department of Ancient and Modern History of Ukraine,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Editorial college:

V. Mahas, Doctor of Historical Sciences, Associate Professor (*Editor in Chief*); **V. Smolii**,
academician NAS of Ukraine, Doctor of Historical Sciences, Professor; **L. Bazhenov**,
Doctor of Historical Sciences, Professor; **I. Borovets**, Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor; **D. Vashchuk**, Candidate of Historical Sciences, Senior Research Fellow;
A. Hlushkovetskyi, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor; **O. Holovko**,
Doctor of Historical Sciences, Professor; **M. Hutka**, Doctor of Philosophy (Ruzomberok,
Slovakia); **V. Dubinskyi**, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (*deputy
editor-in-chief*); **A. Diachenko**, Candidate of Historical Sciences, Research Fellow;
O. Zavalniuk, Doctor of Historical Sciences, Professor; **M. Kmet**, Doctor of Philosophy,
Associate Professor (Banska Bystrica, Slovakia); **I. Koliada**, Doctor of Historical Sciences,
Professor; **O. Komarnitskyi**, Doctor of Historical Sciences, Professor (*assistant editor*);
S. Kopylov, Doctor of Historical Sciences, Professor (*deputy editor-in-chief*); **M. Krugliak**,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor; **D. Kudinov**, Doctor of Historical
Sciences, Professor; **V. Lozoyyi**, Doctor of Historical Sciences, Professor; **O. Melny-
chuk**, Doctor of Historical Sciences, Professor; **V. Mykhaylovskiy**, Doctor of Historical
Sciences, Professor; **P. Olexak**, Doctor of Philosophy, Associate Professor (Ruzomberok,
Slovakia); **R. Petrauskas**, Doctor of Historical Sciences, Professor (Vilnius, Lithuania);
O. Ryabchenko, Doctor of Historical Sciences, Professor; **I. Sobkoviak-Tabaka**, Dr hab,
Professor (Poznan, Poland); **V. Stepankov**, Doctor of Historical Sciences, Professor (*edi-
tor-in-chief*); **O. Fedkov**, Doctor of Historical Sciences, Associate Professor; **A. Filinyuk**,
Doctor of Historical Sciences, Professor.

Scientific Papers of the Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University.
History. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University,
2022. Vol. 35: To the 60th anniversary of the birth of Professor Oleksandr Fedkov. 284 p.

Address of editorial board: *The Faculty of History, Kamianets-Podilskyi National
Ivan Ohiienko University, 14, Tatars'ka Street, Kamianets-Podilskyi, 32300*

Web-site: <http://sp-history.kpnu.edu.ua/uk/>

ЗМІСТ

ДО 60-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПРОФЕСОРА ОЛЕКСАНДРА ФЕДЬКОВА

Олександр Завальнюк, Анатолій Глушковецький. ПРОФЕСОР ОЛЕКСАНДР ФЕДЬКОВ: ЯСКРАВА ОСОБИСТІСТЬ, ІНТЕЛЕКТУАЛ, ТАЛАНОВИТИЙ ІСТОРИК, ПАТРІОТ УКРАЇНИ	9

МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРІЇ, ІСТОРІОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

Анатолій Заводовський. ПОСТАТЬ «БУДИТЕЛЯ» АНАТОЛІЯ КРАЛИЦЬКОГО У ПРАЦЯХ НАУКОВЦІВ	37
Віктор Колесник, Оксана Чеберяко. В ІДЕОЛОГІЧНО-ПОЛІТИЧНИХ ЛЕЩАТАХ: РАДЯНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 1940-х – 1980-х рр. УКРАЇНСЬКИХ ПАРТІЙ У РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.	48
Лев Баженов. ПРОФЕСОР ВОЛОДИМИР ҐЕРИНОВИЧ І СТАНОВЛЕННЯ ЕКСКУРСІЙНОЇ СПРАВИ НА КАМ'ЯНЕЧЧИНІ В 20-ті РОКИ ХХ ст.	63
Лариса Левченко. ОСОБИСТА ТРАГЕДІЯ ОЛЕКСАНДРИ СОКОЛОВСЬКОЇ: УНІКАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ З ПРОВІНЦІЙНОГО АРХІВУ УКРАЇНИ	71
Андрій Гриценко, Віра Назарова. ПОХОВАННЯ 1922-1991 рр. ГЛУХІВСЬКОГО ЄВРЕЙСЬКОГО ЦВИНТАРЯ В КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ЄВ- РЕЙСЬКОЇ ГРОМАДИ МІСТА	104

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Сергій Тимофійко. НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ НА КОНФЕРЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛІСТИЧНИХ ПАРТІЙ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ БІЛЯ МІСТА ГЕЛЬСИНГФОРС (16-20 КВІТНЯ 1907 р.).....	113
Володимир Кіцак. БРИТАНСЬКА ПОЗИЦІЯ ЩОДО УЗГОДЖЕННЯ РАДЯНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО КОРДОНУ ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: НА МАТЕРІАЛАХ РАДЯНСЬКИХ ОПУБЛІКОВАНИХ ДОКУМЕНТІВ	126

Андрій Слесаренко, Роман Михальчук. ГОЛОКОСТ У ЧЕХОСЛОВАЦЬКОМУ КІНЕМАТОГРАФІ 1960-х РОКІВ: МИСТЕЦЬКИЙ ТА СУСПІЛЬНИЙ АСПЕКТИ	140

ІСТОРИЯ УКРАЇНИ

Юрій Хоптяр, Андрій Хоптяр. РОДИНА ЯРМОЛИНСЬКИХ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЯРМОЛИНЕЧЧИНИ КАМ'ЯНЕЦЬКОГО СТАРОСТВА (1400–1690-ті рр.).....	150
Володимир Газін. ТРАГІЧНИЙ 1657 р.: УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА У ВИРІ ВНУТРІШНІХ ТА ЗОВНІШНІХ ВИКЛИКІВ	162
Ігор Піддубний. МІСЦЕ ТА РОЛЬ БЕННО ШТРАУХЕРА У ЖИТТІ ЄВРЕЙСЬКОЇ ГРОМАДИ ЧЕРНІВЦІВ ТА БУКОВИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХ ст.	178
Віктор Адамський. ПОДІЛЬСЬКИЙ ГУБЕРНСЬКИЙ КОМІСАР У РЕВОЛЮЦІЙНУ ДОБУ (БЕРЕЗЕНЬ–ЛИСТОПАД 1917 року): ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ВЛАДИ	191
Тетяна Кароєва. ІНСТИТУЦІЙНА РОЛЬ ПРОМИСЛОВОСТІ В РАДЯНСЬКОМУ МІСТІ 1920-х рр. (НА ПРИКЛАДІ ВІННИЦІ)	210
Андрій Криськов. УКРАЇНСЬКА ПАРТІЯ СОЦІАЛІСТІВ-РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ У МІЖВОЄННІЙ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.....	221
Анатолій Скрипник. СОЦІАЛЬНИЙ СКЛАД ТА ПОЛІТИЧНІ НАСТРОЇ МЕШКАНЦІВ НАДЗБРУЧЧЯ НАПРИКІНЦІ 40-х рр. ХХ ст. (на прикладі села П'ятничани)	233
Алла Атаманенко. УКРАЇНЦІ СЛОВАЧЧИНИ ЯК ЧИННИК УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПЕРШОГО ДВАДЦЯТИЛІТТЯ ХХІ ст.	246
Василь Хоміцький. ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ УПЦ КП В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ (1992–2018 рр.).....	262

CONTENTS

TO THE 60TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF PROFESSOR OLEKSANDR FEDKOV

Oleksandr Zavalniuk, Anatolii Hlushkovetskyi. PROFESSOR OLEKSANDR FEDKOV: A BRIGHT PERSONALITY, AN INTELLECTUAL, A TALENTED HISTORIAN, A PATRIOT OF UKRAINE.....	9

METHODOLOGY OF HISTORY, HISTORIOGRAPHY AND SOURCING

Anatolii Zavodovskyi. THE FIGURE OF THE “AWAKENER” ANATOLIY KRALYTSKY IN THE WORKS OF SCIENTISTS.....	37
Viktor Kolesnyk, Oksana Cheberyako. IN IDEOLOGICAL AND POLITICAL VICES: SOVIET HISTORIOGRAPHY OF THE SECOND HALF OF THE 1940–1980’s UKRAINIAN PARTIES IN THE RUSSIAN EMPIRE IN THE EARLY XX CENTURY	48
Lev Bazhenov. PROFESSOR VOLODYMYR GERINOVICH AND THE ESTABLISHMENT OF EXCURSION AFFAIRS IN KAMENECHN REGION IN THE 20s OF THE XX CENTURY	63
Larysa Levchenko. ALEXANDRA SOKOLOVSKAYA PERSONAL TRAGEDY: UNIQUE DOCUMENTS FROM THE PROVINCIAL ARCHIVES OF UKRAINE.....	71
Andrii Hrytsenko, Vera Nazarova. BURIAL OF THE HLUKHIV JEWISH CEMETERY IN 1922–1991 IN THE CONTEXT OF THE HISTORY OF THE CITY’S JEWISH COMMUNITY.....	104

WORLD HISTORY

Serhij Tymofijko. NATIONAL ISSUE AT THE CONFERENCE OF THE NATIONAL SOCIALIST PARTIES OF THE RUSSIAN EMPIRE NEAR THE CITY OF HELSINGFORS (APRIL 16-20, 1907).....	113
Volodymyr Kitsak. BRITISH POSITION ON THE HARMONIZATION OF THE SOVIET-POLISH BORDER DURING WORLD WAR II: ON THE MATERIALS OF SOVIET PUBLISHED DOCUMENTS	126

Andrij Slesarenko, Roman Mychalchuk. THE HOLOCAUST IN CZECHOSLOVAKIA FILMS OF THE 1960s: ARTISTIC AND SOCIAL ASPECTS.....	140

HISTORY OF UKRAINE

Uriy Khoptiar, Andrii Khoptiar. THE YARMOLYNSKI FAMILY AND ITS INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF THE YARMOLYNECHCHYNA OF THE KAMIANETS ELDERSHIP (1400–1690)	150
Volodymyr Hazin. TRAGIC 1657: UKRAINIAN STATE IN THE MAELSTROM OF INTERNAL AND EXTERNAL CHALLENGES	162
Ihor Piddubnyi. THE PLACE AND ROLE OF BENNO STRUCHER IN THE LIFE OF THE JEWISH COMMUNITY OF CHERNIVTSI AND BUKOVINA END OF XIX – FIRST QUARTER OF XX CENTURY	178
Viktor Adamskyi. THE PODILSK PROVINCIAL COMMISSIONER IN THE REVOLUTIONARY ERA (MARCH-NOVEMBER 1917): THE EMERGENCE AND FORMATION OF THE INSTITUTION OF POWER	191
Tetiana Karoyeva. THE INSTITUTIONAL ROLE OF INDUSTRY IN A SOVIET CITY OF THE 1920s (ON THE EXAMPLE OF VINNYTSA)	210
Andrii Kryskov. UKRAINIAN PARTY OF SOCIALISTS-REVOLUTIONARIES IN INTERWAR CZECHOSLOVAKIA	221
Anatolii Skrypnyk. SOCIAL STRUCTURE AND POLITICAL PREFERENCES OF DWELLERS IN NADZBRUCHCHIA REGION IN LATE 1940s (the study of the village of Piatnychany)	233
Alla Atamanenko. UKRAINIANS OF SLOVAKIA AS A FACTOR OF UKRAINIAN-SLOVAK INTERCULTURAL INTERACTION OF THE SECOND HALF OF THE XX – FIRST TWENTY YEARS OF THE XXI CENTURIES.....	246
Vasyl Khomitsky. INSTITUTIONALIZATION OF THE UOC-KP IN WESTERN UKRAINE (1992–2018)	262

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie [The Central Archives of Historical Records in Warsaw]. [in Polish].

Kroll, P. (2008). *Od ugody Hadziackiej do Cudnowa. Kozaczyzna między Rzeczpospolitą a Moskwa w latach 1658–1660*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 452 s. [in Polish].

Rawita-Gawroński, F. R. (1907). *Próba pojednania z Rusią. Poselstwo Bieniewskiego: od śmierci B. Chmielnickiego do umowy chadziackiej*. Kraków: G. Gebethner i Spółka, 93 s. [in Polish].

Wójcik, Z. (1966). Z dziejów organizacji dyplomacji polskiej w drugiej połowie XVII wieku. *Polska służba dyplomatyczna XVI–XVIII wieku* / [studia pod red. Zbigniewa Wójcika]. Warszawa: PWN. 257–368. [in Polish].

Отримано: 10.03.2022

DOI 10.32626/2309-2254.2022-35.178–190

УДК 94(477.85)(=411.16)«189/192»

ПІДДУБНИЙ Ігор – доктор історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, вул. М. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, індекс 58012, Україна (i.piddubnii@chnu.edu.ua)

ORCID 0000-0002-9453-5481
Researcher ID S-6834-2016

PIDDUBNYI Ihor – Doctor of Historical Science, Associate Professor, Associate Professor of the Universal history department, Chernivtsi National University named after Yurii Fedkovich, 2 M. Kotsiubinski Street, Chernivtsi, index 58012, Ukraine (i.piddubnii@chnu.edu.ua)

Бібліографічний опис статті: Піддубний, І. (2022). Місце та роль Бенно Штраухера у житті єврейської громади Чернівців та Буковини кінця XIX – першої чверті XX ст. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки*, (35), 178–190.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ БЕННО ШТРАУХЕРА У ЖИТТІ ЄВРЕЙСЬКОЇ ГРОМАДИ ЧЕРНІВЦІВ ТА БУКОВИНИ КІНЦЯ XIX – ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ XX ст.

Анотація. Мета дослідження – на основі наявної джерельної бази та наукового доробку дослідників простежити діяльність Бенно Штраухера як очільника єврейської громади м. Чернівці в період перебування міста та Буковини у складі Австро-Угорської імперії та королівства Румунії. **Методологія дослідження** спирається на принципи історизму, об'єктивності, всебічності і цілісності, системності у викладі матеріа-

лу. Для вирішення основних завдань нами використано методи аналізу та синтезу, проблемно-хронологічний, історико-порівняльний. **Наукова новизна** полягає у тому, що вперше в українській історіографії простежено діяльність Бенно Штраухера як представника єврейської громади Чернівців. Він сприяв розвитку містобудування у Чернівцях, наданню місту сучасного вигляду та забезпечення виконання культових потреб єврейської громадою. Був членом Крайового сейму Буковини, а також обирався до парламенту, де став членом єврейського парламентського клубу, співпрацюючи з іншими депутатами від Буковини при вирішенні регіональних питань у парламенті Румунії підтримував рішення спрямовані на забезпечення освітніх та релігійних прав євреїв Буковини. **Висновки.** Активна позиція доктора Бенно Штраухера дала змогу йому посісти у єврейській громаді м. Чернівців поважне місце. Перебування на чолі громади та входження до складу законодавчого зібрання герцогства, а пізніше і країни, дало змогу не лише створити умови для облаштування міста новими інституціями і об'єктами, але й забезпечити єврейській меншині в Австро-Угорщині здобуття прав у сфері культури. Продовження діяльності в якості члена румунського парламенту дало Бенно Штраухеру змогу піднімати питання забезпечення освітніх, культурних та релігійних прав євреїв Буковини, а відтак і євреїв усієї Румунії.

Ключові слова: Буковина, Бенно Штраухер, єврейська релігійна громада, Єврейська Національна Рада.

THE PLACE AND ROLE OF BENNO STRAUCHER IN THE LIFE OF THE JEWISH COMMUNITY OF CHERNIVTSI AND BUKOVINA END OF XIX — FIRST QUARTER OF XX CENTURY

Abstract. The aim. The aim of the research is to trace the activities of Benno Straucher as the leader of the Jewish community of Chernivtsi during the stay of the city and Bukovina in the Austro-Hungarian Empire and the Kingdom of Romania. **The research methodology** is based on the principles of historicism, objectivity, comprehensiveness and integrity, systematic presentation of the material. To solve the main tasks we used methods of analysis and synthesis, problem-chronological, historical-comparative. **The scientific novelty** is that to analyze for the first time in Ukrainian historiography the activity of Benno Straucher as a representative of the Jewish community of Chernivtsi. As such, he contributed to the development of urban planning in Chernivtsi, giving the city a modern look and ensuring the fulfilment of religious needs by the Jewish community. He was a member of the Regional Diet of Bukovina, and was also elected to parliament, where he became a member of the Jewish Parliamentary Club, collaborating with other deputies from Bukovina in solving regional problems. In the Romanian Parliament, he supported decisions aimed at ensuring the educational and religious rights of the Jews of Bukovina. **Conclusions.** Dr. Benno Straucher's active position made it possible for him to occupy a prominent place in the Jewish community of Chernivtsi. Being at the head of the community and joining the Legislative Assembly of the Duchy and later the country allowed not only to create conditions for the city with new institutions and facilities, but also to ensure the Jewish minority in Austria-Hungary to acquire cultural rights. Continuing to serve as a member of the Romanian Parliament B. Straucher has raised the issue of ensuring the educational, cultural and religious rights of the Jews of Bukovina, and thus of Jews throughout Romania.

Key words: Bukovina, Benno Straucher, Jewish Religious Community, Jewish National Council.

Постановка проблеми. У другій половині XIX ст. у герцогстві Буковини вироблялися принципи і засади співіснування національних громад, організованих за різними принципами. Так, єврейське населення утворювало територіальні громади засновані на релігійних засадах. Поступово вони, завдяки діяльності їх представників, здобували представництво в інституціях держави. Таким чином, створювалася можливість впливати на економічні сторони життя не лише єврейської громади, але й громади населеного пункту. Так, розвитку міста присвятив свою діяльність один з очільників єврейської громади м. Чернівці др. Бенно Штраухер. Він став символом єврейської громади на тривалий час (з останньої чверті XIX – по першу третину XX ст.) та зробив відповідний внесок як у розбудову міста, так і у захист прав єврейської меншини як в Австро-Угорській імперії, так і в королівстві Румунії.

Аналіз джерел та останні дослідження. Джерельною базою для написання роботи стали опубліковані джерела. Так, документи з фондів Державного архіву Чернівецької області, які дозволяють простежити діяльність Б. Штраухера в австрійський період історії Буковини містяться у збірці, виданій у 2007 р. (Добржанський, Кушнір, Никирса, 2007). Історія життя єврейської громади під час краху Австро-Угорської імперії подана у документах, опублікованих чернівецькими дослідниками О. Добржанським та В. Стариком (Добржанський & Старик, 2009). Проаналізувати діяльність Б. Штраухера в якості депутата румунського парламенту у 1920-х рр. дозволяють витяги з «Monitorul Oficial», які вміщено в збірці документів з історії діяльності євреїв, депутатів та сенаторів Парламенту Румунії у 1919-1940 рр. (Parlamentari evrei, 1998).

Однією з перших публікацій, яка демонструвала роль та місце Б. Штраухера в громадському і політичному житті Чернівців, стала замітка Ізіу Іроніха, що подана у його виданні, присвяченому Чернівцям. У ній Б. Штраухер позиціонується як один з представників єврейської громади міста (Gronich, 1925, p. 159/21–161/23). Діяльність Б. Штраухера в австрійський період проаналізував Г. Штернберг (Штернберг, 2019). Певну інформацію про діяльність парламентських представників з Буковини можна отримати і з виданої за редакцією О. Хаванової колективної праці російських істориків (Хаванова, 2018).

Мета статті. На основі наявної джерельної бази та наукового доробку дослідників простежити діяльність Бенно Штраухера як очільника єврейської громади м. Чернівці в період перебування Буковини у складі Австро-Угорської імперії та королівства Румунії.

Виклад основного матеріалу. Бенно Штраухер народився 11 серпня 1850 р. в с. Рогізна (нині – мікрорайон у Садгірському районі Чернівців, до 1965 р. – окремий населений пункт). Звідти родина згодом перебралася до Чернівців. Навчався у гімназії та Чернівецькому й Віденському університетах. У 1878 р. захистив дисертацію з права, після чого працював конципістом та був практикуючим адвокатом. За висловом І. Іроніха з Б. Штраухером

була тісно пов'язана історія міста Чернівці, зокрема, з його іменем асоціювалася значна частина міських інституцій кінця XIX – початку XX ст. (Gronich, p. 159/21). На початку 1880-х рр. його обрали до ради Чернівецької єврейської релігійної громади, а згодом він став членом її правління. Штраухер докладав значних зусиль та використовував свої знання на користь міста та єврейської громади. Через це у 1884 р. його обрали до міської ради (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 420).

З ініціативи Штраухера з центра міста прибрали військові будівлі та військові плаці і звільнили місце для цивільних інституцій. Зокрема, було споруджено Палац юстиції, приміщення дирекції фінансів, нові міський театр і залізничний вокзал (Gronich, p. 160/22). З діяльності політика пов'язували впорядкування вулиць, розвиток міських шкіл, а також реорганізацію міської ради й адміністрації міста (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 420). Врешті його діяльність дала підставу надати йому 7 травня 1909 р. звання почесного громадянина міста (Никирса, с. 450).

Цікаво, що до кінця XIX ст. Б. Штраухер не був членом міської громади. Лише 17 березня 1893 р. він звернувся до міського магістрату з проханням прийняти у громаду зі сплатою встановленої такси (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 205). 30 грудня 1894 р. Б. Штраухер став віце-президентом виконавчого комітету благодійного товариства «Machse Luewjon», а також ввійшов до складу благодійного комітету цієї організації (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 208–209).

У 1904 р. став головою єврейської релігійної громади (Gronich, p. 161/23). Виконуючи свої повноваження, здійснив ряд змін, провів реформи, які схвально сприйняла значна частина єврейських мешканців міста. Завдяки Б. Штраухеру єврейська громада міста отримала в своє користування Єврейський національний дім, єврейську лікарню, притулки для літніх людей і дітей-сиріт. Щодо останніх, то діяч також піклувався про збори пожертв на їхні користь, здійснював нагляд за вихованням сиріт, їх професійною підготовкою. 2 грудня 1913 р. Б. Штраухер взяв участь у відкритті дитячого будинку, заснованого товариством «Бнай Брит» (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 305, 378).

За сприяння очільника єврейської громади перебудовувалися ритуальні омивальні, впорядкувалося єврейське кладовище, споруджувалися нові синагоги. У березні 1907 р. він звернувся до громадян з проханням інформувати органи місцевої релігійної громади про випадки смерті її членів, для того щоби вжити заходів до організації поховального ритуалу. У вересні 1908 р. Штраухер розпорядився про нанесення написів «старою єврейською мовою» (івритом) на надгробках з метою повернення єврейсько-релігійного характеру кладовищу на Горечі (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 244, 272, 379).

У 1900-1914 рр. представляв євреїв в Буковинському крайовому сеймі, де добивався проведення демократичних реформ. Так, у 1903 р. він виступав за зміну виборчої системи, де мало діяти пряме і таємне виборче право. Пропонував представництво у складі 54 осіб (послів) (Добржанський,

Кушнір, Никирса, с. 213). У 1903 р. Б. Штраухер погодився взяти участь у створенні міжнаціональної фракції прогресивних сил, відомої як «Вільнодумний союз», який мав на меті добитися виборчої реформи сейму. У 1904-1910 рр. Б. Штраухер входив до складу Буковинського крайового комітету. У 1905-1906 рр. був членом австрійської делегації, яка брала участь у вирішенні ряду питань зовнішньої політики Австро-Угорщини (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 282–283; Штернберг, с. 47).

У 1897-1914 рр. – депутат Державної ради Австро-Угорщини. Головним досягненням політика стало його позиціонування в якості представника всього єврейського народу, незважаючи на панування в середовищі євреїв Буковини німецького лібералізму (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 32). 13 березня 1906 р. він виступав на засіданні палати депутатів з приводу виборчої реформи, наголосивши, що Буковина обділена мандатами. Аргументуючи свою позицію, наводив приклади обсягу прямих податків, отриманих з краю та міста, та вказував на право мати 5 мандатів. Наголошував на праві євреїв на захист своїх інтересів у парламенті, як національної меншини, а також на забезпеченні пропорційного представництва народів країни (євреї могли мати 6-7 мандатів). Він аргументував це тим, що на Буковині євреї сплачували близько половини всіх прямих податків та до третини – непрямих. Промовець визнав, що для євреїв Буковини надали лише два мандати в палаті депутатів та наголошував на проавстрійкості єврейського руху (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 229–233). З цією позицією Б. Штраухера було пов'язано створення 9 лютого 1907 р. єврейського національного товариства, з якого виросла Єврейська національна партія Буковини. Щоправда, боротьба за два мандати для єврейських представників завершилася здобуттям лише одного. Другий мандат виборів соціал-демократ І. Грігоровіч. Під час проведення 27 липня 1907 р. єврейським політичним товариством відкритих зборів мав місце конфлікт між прихильниками редактора і співвидавця «*Vukowiner Nachrichten*» А. Валльштайна та Б. Штраухера. В умовах грубої сварки між сторонами була виголошена секретарем Єврейського політичного товариства Л. Балтінестером резолюція про підтримку єврейською громадою дій цього товариства та критику дій Б. Штраухера «за згубний вплив на суспільне життя» (ймовірно це було відповіддю на спроби Б. Штраухера оголосити себе поза партіями і виступати з національно-єврейської позиції) (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 33, 250–251). Дискусії між цими діячами мали місце і в наступні роки. Так, 21 листопада 1908 р. у приміщенні Буковинської спілки лікарів відбулися збори Єврейського політичного товариства, де А. Валльштайн критикував діяльність ради міської громади, яка у першу чергу звертала увагу на національні проблеми, а не на економічні. Керівників звинувачував у допущенні дефіциту та 50-відсотковому оподаткуванні та висловлював невдоволення деспотизмом Б. Штраухера, його політикою, що привела до «нестерпного й небезпечного стану ворожнечі між євреями та християнами» (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 270–271).

Попри цю критику у грудні 1909 р. Б. Штраухер спільно з іншими керівниками Чернівецької єврейської релігійної громади мав зустріч із міністром торгівлі Вайскірхнером, який перебував у Чернівцях та запевнив міністра у вірності євреїв Чернівців та Буковини цісарю. Міністр та Б. Штраухер погодилися в тому, що економічні проблеми, які слід долати, існують з обох сторін (Добржанський, Кушнір, Никирса. с. 280).

У січні 1910 р. в газеті «Die Volkswehr», яка видавалася Б. Штраухером як орган Єврейської національної партії Буковини, позитивно оцінювали примирення 1904 року (того року для захисту політичних, культурних та економічних інтересів трудящих прошарків Буковини було створено організацію «Freisinniger Verband», відоме також і як «Tovarăşia Țărănească». – Авт.). На сторінках цього видання Б. Штраухера називали «народним трибуном та ідолом євреїв Буковини». У статті висловлювався жаль з приводу відсутності миру та злагоди між народами краю, йшлося про допомогу українцям з боку євреїв у здобутті ними політичної позиції. Зазначалося про необхідність пояснення українським селянам того, що євреї для них є друзями. Таку місію покладали на румунського та українського громадсько-політичного діяча М. Василька. У цій же публікації зверталася увага на неможливість гальмування національного розвитку українців (велася мова про відкриття української гімназії в Вижиці). М. Василька бачили гарантом дружби між євреями та українцями та підтримання союзу між ними (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 289–292).

У лютому 1910 р. на зборах у Єврейському національному домі висловлювалася думка про незадоволення більшістю євреїв партійним керівництвом Б. Штраухера, хоча і мало місце визнання його заслуг перед громадою. Також критикували і партійну газету. Сам Штраухер у виступі звернув увагу на загальну політичну ситуацію в краї. Низка інших виступаючих висловлювали невдоволення тим, що євреї у Крайовому сеймі були представлені лише одним депутатом. Деякі учасники зібрання підтримали Б. Штраухера. Останній намагався виправдати свою позицію в партійному керівництві, звинуватив в інтриганстві опозицію. Тоді ж окремі з промовців, посилаючись на послаблення політичних зв'язків з українцями, виступали за утримання від будь-яких союзницьких відносин. Збори висловили довіру Штраухеру, а партійне керівництво визнали таким, що виконало свій обов'язок. Фактичне рішення означало визнання Б. Штраухера і далі лідером євреїв та необхідності об'їхати всю Буковину з метою проведення партійних зборів на місцях (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 293–294).

Того ж 1910 року, попри критику дій Б. Штраухера, у м. Ватра-Дорней відбулося вшанування керівника громади в день його народження. Сам іменинник закликав присутніх підтримати «національно-сіоністську ідею» та об'єднатися навколо неї. Говорив і про мету діяльності, що полягала в забезпеченні євреям прав, гарантованих Основним законом держави. Під час вечірки, яка мала місце 10 серпня 1910 р., йшлося і про права євреїв Румунії,

і про позицію Б. Штраухера щодо переслідувань євреїв в Російській імперії (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 323–325) У 1908 р. Б. Штраухера вчергове обрали депутатом від Буковини до Державної ради (Хаванова, с. 285). Впродовж 1908-1911 рр. працював спільно з єврейськими депутатами від Галичини у Єврейському клубі (Parlamentari evrei, 1998, р. 413). У парламенті виступав від імені всього єврейського народу, не прив'язуючись до жодної з політичних партій (Штернберг, с. 45–46). Він був проти наклепу на євреїв під час розгляду в суді справи Гільснера, засуджував погроми, як акти антисемітизму в Російській імперії. Став на позицію неприйняття і ворожості до ідей сіонізму, одночасно при потребі, заграючи з народними масами, яким демонстрував свою прихильність до народної партії. Серед інших посад, які займав Б. Штраухер було членство у Крайовій шкільній раді, депутатство в міській раді, посада юриста в м. Чернівці, участь в керівництві акціонерним броварним товариством, посада директора «Буковинської ощадної каси». У своїй діяльності опирався на єврейську релігійну громаду, охоплюючи своєю увагою всі сфери життя євреїв міста. У 1911 р. відбулися вибори до Буковинського сойму, депутатами якого стали Й. Блюм, Я. Фішер, Б. Штраухер, С. Вайсельбергер, Н. Вендер, Л. Кельнер, І. Кац, С. Рудіх, створивши єврейський політичний клуб (Штернберг, с. 47).

Певна частина громадських діячів завдячувала своєю кар'єрою Б. Штраухеру і була лояльною щодо нього в період судової справи проти А. Валльштайна. В австрійський період одна з вулиць міста носила ім'я політика. Однак, у 1910 р. після створення Л. Кельнером Народної ради євреїв на Буковині все ж не зумів запобігти поділу євреїв на два табори в міській раді та Крайовому сеймі (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 34). Ця ситуація зберіглася до початку Першої світової війни. Дії професора Л. Кельнера асоціювалися в політичному житті з «новим рухом», який протиставлявся Єврейській національній партії. Остання мала своїм завданням займатися національним і політичним вихованням всіх прошарків єврейського населення, сприяти культурному розвитку єврейського народу, економічній та соціальній підтримці євреїв, порозумінню та мирному співіснуванню зі всіма націями на Буковині. Діяльність Л. Кельнера критикували, зокрема і за підтримку єврейських фінансистів, які надавали кошти російському уряду, та за монополізацію спадщини Т. Герцля (Штернберг, с. 50–51). Прихильники Штраухера вважали, що нова організація загрожує своїми діями становищу єврейського населення краю. Критики зазнали М. Ебнер, Менчель, М. і Х. Кінсбруннери (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 336–340). 28 лютого 1911 р. у повіті Заставна Кельнер скликав збори, учасниками яких були 500 представників від різних соціальних верств. У виступі Л. Кельнера мало місце непряме звинувачення Штраухера у наділенні диктаторськими повноваженнями та використанні їх у власних корисливих цілях, що стало причиною економічного занепаду єврейського населення. Обговорювалося питання розколу в єврейському середовищі, що стало наслідком керівництва

Б. Штраухера і висловили думку про необхідність завершення його каденції (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 343–345). 1 липня 1911 р. в Єврейському національному домі відбулися збори прихильників Єврейської національної партії, де Штраухер проаналізував події 19 червня 1911 р., пов'язані із розстрілом виборців, що відбулися в м. Дрогобич під час виборів депутата Палати шляхти. Він закликав присутніх висловити протест проти форми виборчої політики, яку практикували в Галичині. В резолюції мали місце заклики про недопущення зловживань у містах Буковини (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 346–347).

На початку Першої світової війни Б. Штраухер евакуювався з міста, як і більшість керівників єврейської релігійної громади. У Відні 15 листопада 1915 р. Штраухер був серед тих, хто вігав звільнених буковинських заручників С. Вайсельбергера, Дузинкевича, М. Спинула, Ф. Менчеля (Штернберг, с. 76; Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 385).

10 листопада 1918 р. у Чернівцях відбулися установчі збори Єврейської національної ради, до складу якої ввійшли 5 депутатів Крайового сейму і 51 представник єврейських партій. В ЄНР були представлені Єврейська крайова партія, Крайова організація сіоністів, Єврейська крайова соціал-демократична організація, Єврейська соціалістична робітничка партія Поале-Ціон, Агудат Ішуб Ерец-Ісроель. Президентами обрали Б. Штраухера та Я. Пістінера, віце-президентами – М. Ебнера, Л. Штайнметца, секретарями – М. Касвана, М. Кремера, М. Рознера, М. Шмельцера. Також створили виконавчий комітет та постійні комісії. Було прийнято рішення про створення місцевих комітетів, які здійснюватимуть керівництво місцевими представництвами ЄНР, збиратимуть національний податок, вноситимуть пропозиції з відродження єврейської економіки тощо. Тоді ж прийняли рішення, що всі релігійні громади підпорядковуватимуться ЄНР, а самі релігійні громади слід реорганізувати у національні, оскільки вони були низовими органами національного самоуправління євреїв краю. Встановлення національного податку ставало основою для доказу належності до єврейської нації (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 395–396).

Офіційне звернення ЄНР до єврейського населення Буковини визначало вимоги євреїв цього краю в межах реорганізовуваної Австро-Угорської імперії і першим принципом ставало використання принципу вільного самовизначення нації. Створення єврейської конституанти мало бути проведене на основі загального, рівного, таємного та прямого виборчого права за принципом пропорційного представництва. Конституанти належало виробити конституцію та організацію управління єврейської нації і врегулювати стосунки з конфедерацією, що мала утворитися, та титульними націями. Національне самоуправління мало охоплювати сферу національно-економічних відносин. При цьому керівництво єврейської громади мало забезпечити рівноправність, пропорційне представництво у публічних установах, свободи пересування, реального рівноправ'я для євреїв в усіх країнах, права вільного в'їзду

до Палестини та заснування єврейських поселень у Палестині. Висуваючи такі вимоги, ЄНР зверталася до титульних націй з проханням жити у мирі та дружбі (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 398–399).

Єврейському населенню Буковини довелося пережити і ряд погромів, організованих місцевим населенням. Так, одним із найбільш нещастя виявилася доля єврейської громади с. Дорна Кандрень, де 68 єврейських родин були пограбовані та вигнані з жител селянами у ніч на 6 листопада 1918 р. Організатором погрому називали одного з найбагатших селян Г. Одокяну. Оскільки вигнанці розташувалися у м. Ватра-Дорней, то кандренці підбурили частину міщан пограбувати і вигнати євреїв з міста. Цьому не міг зарадити і терміново створений бюргервер. Окрім Дорна Кандрень антисемітські виступи мали місце також і у Пояна Стамป์, Пілугень, Теодорешть, що змусило депутацію Єврейської національної ради звернутися до Н. Флондора з проханням про допомогу (Добржанський, Старик, с. 295, 296). На Буковині склалася ситуація, за якої євреї змушені були втікати до міст внаслідок подібних дій місцевого населення. Кимполунг, Сучава та Вижниця виявилися переповненими втікачами, для яких Єврейська національна рада просила в крайового уряду допомоги продовольством (Добржанський, Старик, с. 306).

Напевне саме така ситуація змусила Штраухера, як представника Єврейської національної ради, звертатися до президента США В. Вільсона з проханням вжити заходів «для остаточної, повної, політичної, громадянської і національної емансипації румунських євреїв». Причиною такого прохання були систематичні насильницькі напади на євреїв (Добржанський, Старик, с. 322–323). У румунському середовищі не звертали особливої уваги на виступи євреїв, оскільки не вважали їх корінними жителями і сподівалися на можливий їх виїзд у Палестину (Добржанський, Старик, с. 338–339). Євреїв звинувачували у підтримці українців в їх намірах приєднати Буковину до Галичини з метою створення єдиної Української держави у листопаді 1918 р. Також єврейській меншині закидали, що вона фінансово підтримувала українських військовиків. Саме тому газета «Голос Буковини» у червні 1919 р. натякала на різницю в інтересах селян Буковини та євреїв і неможливість їх політичної співпраці (Добржанський, Старик, с. 418).

Уже після вступу на Буковину румунських військ у Робітничому домі було проведено велике зібрання (за участю 3 тис. осіб), організоване соціал-демократами. З доповіддю виступив Я. Пістінер, який наголосив на складності моменту, конфліктах між сусідніми народами та вказав на необхідність нейтральної позиції євреїв. Зазначено ним, що ЄНР була створена з метою дотримання прав національних меншин, прав на вільний національний розвиток. Короткий період перебування при владі українців продемонстрував їх наміри дотримання прав національних меншин, тоді як румуни, що їх змінили «у своїх прокламаціях закликали інші нації скоритися». Як представник Інтернаціональної соціал-демократичної партії Буковини Я. Пістінер відзначив, що це є позицією румунських бояр і зауважив, що зараз не час

нехтувати правами національних меншин. Він закликав євреїв, членів партії, бути і соціал-демократами, і євреями у відстоюванні своїх прав. Однак ці збори не отримали логічного завершення, оскільки були перервані поліцією (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 401–402).

Вичікувальна позиція лідерів ЄНР стосовно румунської влади мала змінитися напередодні проведення Генерального конгресу Буковини. Відповідаючи на запрошення Я. Флондора до участі у конгресі, ЄНР зазначила, що вона стоїть на платформі В. Вільсона про право народів на самовизначення і, що національні вимоги мають бути задоволені таким чином, щоб не виникали протистояння і розбрат. Хоча Єврейська національна рада і вбачала в об'єднанні всіх румунських земель втілення принципу самовизначення румунського народу, однак через відсутність гарантій рівноправності євреїв у майбутньому «змушена вимагати, щоб євреям Румунії була забезпечена політична і громадянська рівність та надані широкі, законодавчим чином закріплені беззаперечні права національної меншини». Саме через ці обставини та бажання дотриматися нейтралітету у розв'язанні територіального питання ЄНР відмовилася від участі у Генеральному конгресі Буковини. Врешті, 25 грудня 1919 р. Єврейська національна рада була розпущена (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 403–404; Штернберг, с. 89).

Б. Штраухер головував у Товаристві культури «Ізраель». У 1920–1922 рр. від Єврейської партії був депутатом парламенту. У 1922–1926 та 1927–1928 рр. представляв у парламенті Націонал-ліберальну партію (*Parlamentari evrei*, 1998, р. 413). 30 липня 1920 р. від свого імені та імені депутатів з Бессарабії Шора і Лернера зробив заяву стосовно відсутності прав у румунських євреїв. Виступ стосувався ухваленого 28 травня 1919 р. декрету-закону стосовно громадянства євреїв та нагадував про зміну міжнародної ситуації й існування у країні близько 1 млн. євреїв, які виступали за свої права як національна меншина. У ньому містилася заява про бажання євреїв бути відданими громадянами Румунії та працювати на процвітання і збагачення країни. З цієї причини виступав за надання громадянства всьому єврейському населенню за принципом «Рівні внески – рівні права». Штраухер звертав увагу на необхідність вирішення парламентом таких питань: 1) легалізація всіх декретозаконів, включно з ратифікацією мирного договору і сприятливе вирішення єврейського питання; 2) регулювання державних фінансів з вирішенням питання валюти, позики, збитків, завданих війною; 3) реформування адміністрації і вирішення аграрного питання. Задля цього необхідно було, на його думку, створити коаліційний уряд (*Parlamentari evrei*, 1998, р. 2–9). Від імені євреїв-депутатів парламенту Штраухер виступав і з приводу, влаштованого в парламенті М. Голдштайном вибуху. Відомий як анархіст М. Голдштайн мав намір ліквідувати «верхівку буржуазії» та здійснив раніше невдалі спроби замаху на короля Фердинанда I, міністра К. Арджетоюну. 8 грудня 1920 р. встановлена ним бомба в залі засідань Сенату призвела до загибелі міністра юстиції Д. Іречану та ще двох осіб, поранення міністра К. Коанди (*Scurtu*,

р. 101). Б. Штраухер засудив дії М. Голдштайна і відмежував євреїв від подібних методів діяльності. Цю ж позицію підтримав і юрист Г. Шьоффер. У синагозі Бухаресту відслужили поминання за Д. Раду та Д. Гречану, які стали жертвами вибуху (Parlamentari evrei, p. 10–12).

У січні 1922 р. у парламенті виступав на захист інтересів євреїв у Основному законі країни. Надання прав і свобод євреям вважав можливим у контексті розвитку Великої Румунії, намагаючись підтвердити політичні права євреїв у період створення нової конституції країни. Також просив про виправлення урядових помилок, зроблених на Буковині у мовному та шкільному питаннях. Інший буковинський депутат Д. Мармелюк виступив із заявою про необхідність надання меншинам можливості для культурного розвитку (Parlamentari evrei, p. 12–13). У контексті обговорення конституції Румунії депутат А. Штерн 10 квітня 1922 р. у промові піднімав питання щодо рівності в правах євреїв та внесення до нової конституції ст. 7 з Паризького договору (Parlamentari evrei, p. 14–15).

Крім питань про громадянство та прав національних меншин мали місце виступи депутатів і щодо законів, що мали економічний характер. Так, Б. Штраухер піднімав питання про винайм житла та укладення угод стосовно цього. Позиція депутата стосувалася захисту прав наймачів і норми існуючого закону, на його думку, могли викликати невдоволення. Він пропонував надати допомогу дрібним наймачам для їх підтримки. Інший депутат, соціал-демократ Я. Пістінер під час обговорення проекту закону про родовища зайняв позицію проти перетворення країни у колонію для іноземців чи деспотію лібералів. Він вважав за можливе отримувати прибуток і з іноземного капіталу. Його позиція полягала у залученні іноземного капіталу до країни і не лише у розмірі 40%, але й у значно більших розмірах (Parlamentari evrei, p. 54–56).

7 грудня 1925 р. Н. Лернер піднімав питання становища єврейських шкіл у Бессарабії. Розкривши історію появи шкіл з гебрайською мовою викладання, він згадав про ініціативу Директорату освіти Бессарабії стосовно відкриття єврейських педагогічних курсів, оскільки не вистачало кадрів для діючих шкіл. Водночас, ще з 1922 р. розпочалося закриття єврейських шкіл та ліцеїв у Бессарабії і їх румунізація. Задля цього було використано привід, що нібито вони користувалися російською мовою. Н. Лернер заперечив цей факт і висловив сподівання, що не відбудеться подальшого руйнування єврейської школи. Слідом за Н. Лернером піднімав питання релігійної освіти і Б. Штраухер. 8 грудня депутат А. Штерн взяв участь в обговоренні проекту закону про приватну освіту. Він говорив про надання ширших прав релігійним громадам, про роль школи і вчителя у формуванні майбутніх громадян. Для вирішення цих питань необхідно було відкрити педагогічні школи (вчительські семінарії), де мали належним чином готувати вчителів. Водночас, міністр освіти К. Анджелеску, зазначив, що початкові школи вчителями забезпечені: щорічно 101 педагогічна школа випускала 3,5-4 тис. учителів.

А. Штерн заперечив ці дані і наголошував, що за 7-8 років у Румунії не стане жодного вчителя для початкових шкіл національних меншин. К. Анджелеску запевняв, що в країні забезпечується підготовка вчителів для угорських і німецьких шкіл Ардялу. У відповіді А. Штерн доводив, що ситуація в Буковині, Бессарабії та Ардялі з євреями є інакшою, ніж у *Parlamentari evrei*, р. 76–81). 9 та 11 грудня 1925 р. Б. Штраухер піднімав питання про приватну освіту, одне з яких стосувалося підготовки вчителів-євреїв, а інше – необхідності вивчення гебрайської мови (*Parlamentari evrei*, р. 81–92).

Доволі жваво обговорювався проєкт закону про культу. Шеф-рабин І. Неміровер відзначав, що нових провінціях існує багато священників, які виступають за дотримання релігійних звичаїв та що існує багато нюансів в юдейській релігії. Проєкт міністра Лапедату визнавав корисним для існуючих потреб як легальну базу діючих в Румунії культів. Принаймні після прийняття закону міністерство культів мало в піврічний термін встановити норми діяльності для кожного культу (*Parlamentari evrei*, р. 151–154, 154–158). 26 березня 1928 р. з приводу закону про культу висловився сенатор Г. Карп, згадавши, зокрема, що на зібранні архидієцезії Буковини лише І. Ністор, Ђорча, Арвіреску, висловилися проти освячення антисемітських прапорів зі свастикою (*Parlamentari evrei*, р. 159–166). 5 квітня 1928 р. питання діяльності культів також було предметом виступу Б. Штраухера, який свою промову розпочав з констатації важливості організації культів для внутрішньої консолідації Румунії. Власне і саму релігію подавав як організуючу основу життя, яку слід було вкладати у дитину. Він нагадав свої пропозиції трирічної давнини, які полягали у легальному створенні єврейських громад у Великій Румунії; відкриття єврейської теологічної школи в університетах Бухаресту чи Чернівців; заснування 7 єврейських шкіл для підготовки вчителів юдейської релігії у Бухаресті, Чернівцях, Кишиневі, Клужі, Галаці, Тімішоарі, Марамуреші (*Parlamentari evrei*, р. 166–171).

Залишок свого життя др. Б. Штраухер провів у санаторії «*Heret*» спершу під наглядом невропатолога д-ра Рамлера, а пізніше перебував на вул. Александра Доброго, 8 під наглядом М. Вальтера (Штернберг, 2019, с. 94). Помер 5 листопада 1940 р. та похований у Чернівцях в родинному склепі (Добржанський, Кушнір, Никирса, с. 420).

Висновки. Активна позиція доктора Бенно Штраухера дала змогу йому посісти у єврейській громаді м. Чернівців чільне місце. Перебування на чолі громади та входження до складу законодавчого зібрання герцогства, а пізніше і країни, дало змогу не лише створити умови для облаштування міста новими інституціями і об'єктами, але й забезпечити єврейській меншині в Австро-Угорщині здобуття прав у сфері культури. Продовження діяльності в якості члена румунського парламенту дало Бенно Штраухеру змогу піднімати питання забезпечення освітніх, культурних та релігійних прав євреїв Буковини, а відтак і євреїв всієї Румунії.

Список використаних джерел і літератури:

Добржанський, О. & Старик, В. (2009). *Змагання за українську державність на Буковині (1914-1921 рр.):* док. і матер. Чернівці: Чернів. обл. друк., 512 с.

Добржанський, О. В., Кушнір, М. П. & Никирса, М. Д. (Упоряд.). (2007). *Єврейське населення та розвиток єврейського національного руху на Буковині в останній чверті XVIII – на початку XX ст.:* зб. док. та матер. Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 464 с.

Никирса, М. (2008). *Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ.* Чернівці: Золоті литаври, 452 с.

Хаванова, О. В. (відп. ред.). (2018). *Политические партии и общественные движения в монархии Габсбургов, 1848-1914 гг.:* очерки. Москва: Индрик, 408 с.

Штернберг, Г. (2019). *Історія чернівецьких євреїв:* пер. з нім. Марка Кулика. Чернівці: Книги XXI, 136 с.

Gronich, I. (1925). *Un album al Cernăuțului. Album von Czernowitz.* Cernăuți, 307 p.
Parlamentari evrei: în forul legislativ al României (1919-1940). (1998). Documente (extrase). București: Editura Hasefer, 496 p.

Scurtu, I. (2011). *Istoria românilor în timpul celor patru regi: (1866-1947). Vol. 2: Ferdinand I.* București: Editura Enciclopedică, 216 p.

References:

Dobrzhansky O. & Saryk, V. (2009). *Zmahannya za ukrainsku derzhavnisti na Bukovyni (1914-1921 rr.)* [Struggle for Ukrainian statehood in Bukovina (1914-1921)]: dok. i mater. Chernivtsi: Cherniv. obl. druk., 512 s. [in Ukrainian].

Dobrzhansky, O. V., Kushnir, M. P. & Nykyrsa, M. D. (Comps.). (2007). *Evreyske nase-lennya ta rozvytok evreyskoho natsionalnoho ruhu na Bukovyni v ostannii chverti XVIII – na pochatku XX st.* [Jewish population and the development of the Jewish national movement in Bukovina in the last quarter of the XVIII – early XX centuries]: zb. dok. ta mater. Chernivtsi: TOV «Vydavnytstvo «Nashi knyhy», 464 s. [in Ukrainian].

Khavanova, O. V. (Ed.). (2018). *Politicheskie partii i obshchestvennye dvijeniya v monarhii Habsburgov. 1848–1914 gg.:* ocherki [Political parties and social movements in the Habsburg Monarchy, 1848-1914. Essays.]. Moskva: Indrik, 2018. 408 s. [in Russian].

Nikirsa, M. (2008). *Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ.* [Chernivtsi. Documentary essays from history of streets and squares]. Чернівці: Золоті литаври, 452 с. [in Ukrainian].

Shternberg, H. (2019). *Istoriya chernivetskyh evreiv* [History of Chernivtsi Jews]: per. z nim. M. Kulyk. Chernivtsi: Knyhy XXI, 136 s. [in Ukrainian].

Gronich, I. (1925). *Un album al Cernăuțului. Album von Czernowitz.* Cernăuți, 307 p. [in Romanian].

Parlamentari evrei: în forul legislativ al României (1919-1940). (1998). Documente (extrase). București: Editura Hasefer, 496 p. [in Romanian].

Scurtu, I. (2011). *Istoria românilor în timpul celor patru regi: (1866-1947). Vol. 2: Ferdinand I.* București: Editura Enciclopedică, 216 p. [in Romanian].

Отримано: 18.02.2022

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

НАУКОВІ ПРАЦІ

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Том 35

**ДО 60-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ПРОФЕСОРА ОЛЕКСАНДРА ФЕДЬКОВА**

- Рік заснування – 1995. У 1995-1996 рр. – Наукові праці історичного факультету.
У 1997-2003 рр. – Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: історичні науки.
У 2004-2007 рр. – Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: історичні науки.
У 2008 р. – Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету: історичні науки.
З 2009 р. – Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки.

Підписано до друку 31.03.2022 р. Гарнітура «Minion Pro».
Папір офсетний. Друк цифровий. Формат 60x84/16.
Умовн. друк. арк. 16,5. Обл.-вид. арк. 21,3.
Тираж 100. Зам. № 972.

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.
Свідоцтво серії ДК № 3382 від 05.02.2009 р.

Віддруковано згідно з наданим оригінал-макетом
у друкарні ТОВ «Друкарня "Рута"»,
свід. Серія ДК № 4060 від 29.04.2011 р.
Вул. Руслана Коношенка, 1, м. Кам'янець-Подільський, 32300.